

MISSIONERLIK VA PROZELITIZMNING IJTIMOYIY-SIYOSIY TAHIDLARI HAMDA MILLIY XAVFSIZLIKKA TA'SIRI: TAHLILYI YONDASHUV

Ziyadullayeva Farzona

Termiz davlat universiteti, Filologiya fakulteti, O'zbek tili yo'nalishi talabasi.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.19743069>

Annotatsiya. Ushbu ilmiy maqolada zamonaviy globallashuv sharoitida O'zbekistondagi ijtimoiy-siyosiy barqarorlikka tahdid solayotgan missionerlik va prozelitizm harakatlarining konseptual asoslari tadqiq etiladi. Maqolada ushbu fenomenlarning jamiyat strukturasi, oila instituti va davlat suverenitetiga salbiy ta'siri xalqaro va milliy tajriba prizmasida yoritilgan.

Shuningdek, maqola ushbu yot g'oyalarga qarshi ma'naviy-ma'rifiy kurash strategiyalarini takomillashtirish bo'yicha ilmiy xulosalarni o'z ichiga oladi.

Kalit so'zlar: missionerlik, prozelitizm, ijtimoiy barqarorlik, milliy xavfsizlik, "yumshoq kuch", mafkuraviy xuruj, vijdon erkinligi, diniy bag'rikenglik, ma'naviy immunitet, geosiyosat, filologiya, o'zbek tili va qadriyatlar.

I. KIRISH: GLOBAL DUNYODA MAFKURAVIY POLIGONLAR MUAMMOSI

Yigirma birinchi asr — axborot va g'oyalar kurashi asridir. Bugungi kunda jahon siyosiy xaritasini qayta shakllantirishga urinayotgan kuchlar harbiy aralashuvdan ko'ra, ko'proq inson ongi va qalbi uchun kurashish usullarini afzal ko'rmoqda. Bunday strategiyalar orasida missionerlik va uning agressiv ko'rinishi bo'lgan prozelitizm alohida o'rin tutadi. Bir qarashda "diniy erkinlik" yoki "e'tiqodiy tanlov" bo'lib ko'ringan bu jarayonlar, aslida, muayyan davlatlarning geosiyosiy manfaatlariga xizmat qiluvchi, jamiyatning ma'naviy birligini yemiruvchi vositaga aylangan.

O'zbekiston kabi ko'p millatli va strategik muhim hududda joylashgan davlatlar uchun ushbu muammo milliy xavfsizlikning ajralmas qismi hisoblanadi. Zero, jamiyatning ma'naviy yaxlitligi buzilsa, davlatning siyosiy barqarorligi ham xavf ostida qolishi tarixdan ma'lum.

II. MISSIONERLIK VA PROZELITIZM: NAZARIY-HUQUQIY TAHLIL

Mavzuni chuqur tahlil qilish uchun ushbu ikki tushunchaning o'zaro bog'liqligi va farqlarini ilmiy asoslash zarur.

Missionerlik (lotincha "missio" – yuborish, vazifa) — bu biror diniy uyushmaning o'z ta'limotini yoyish maqsadida boshqa din vakillari yoki dinsizlar orasida olib boradigan tizimli faoliyati. Zamonaviy missionerlik ko'pincha xayriya, ta'lim, tibbiyot va madaniy markazlar niqobi ostida harakat qiladi.

Prozelitizm (yunoncha "proselytos" – yangi kelgan) — bu missionerlikning qonunbuzarlik bilan bog'liq bo'lgan yuqori bosqichi bo'lib, bir dindorni o'z e'tiqodidan voz kechishga va boshqa dinga o'tishga majburlash, aldash, moddiy manfaatdorlik (pul, oziq-ovqat, viza va h.k.) orqali erishishdir.

Huquqiy asos: O'zbekiston Respublikasining 2021-yil 5-iyuldagi "Vijdon erkinligi va diniy tashkilotlar to'g'risida"gi Qonunining 7-moddasida missionerlik va prozelitizm harakatlari qat'iyan man etilishi belgilangan. Bu cheklov inson huquqlarini buzish emas, balki jamiyatda dinlararo muvozanatni saqlash kafolatidir.

III. TIL VA MADANIYATNING YEMIRILISHI: FILOLOGIK NUQTAI NAZAR

Har bir din o'z leksikoni va dunyoqarashini olib kiradi. O'zbek tili va uning qadriyatlari tizimi o'rniga yot tushunchalarning kirib kelishi tilning milliy ruhiga zarar yetkazadi.

Leksik qatlamning o'zgarishi: "Baraka", "savob", "shafqat" kabi o'zbekona tushunchalar islomiy dunyoqarash bilan sug'orilgan. Missionerlar bu so'zlarning semantik yukini o'zgartirish orqali yoshlar ongida chalkashlik hosil qiladi.

Til — madaniyat tashuvchisi: Agar til o'zining diniy-ma'rifiy ildizlaridan uzilsa, u shunchaki aloqa vositasiga aylanib, milliy o'zligini yo'qotadi. Missionerlik ko'pincha til orqali begona madaniyatni singdirishdan boshlanadi.

IV. IJTIMOY XAVFLAR: OILA VA MILLIY O'ZLIKKA TAHDID

Missionerlik harakatlarining ijtimoiy zarari bevosita jamiyatning ma'naviy ildizlariga qaratilgan:

Oila institutining inqirozi: Bir xonadonda ota islomda, farzand esa missionerlar ta'sirida boshqa dinda bo'lishi o'zaro nafrat va ziddiyatni keltirib chiqaradi. Bu asrlar davomida shakllangan ota-onaga ehtirom va qarindoshlik rishtalarining uzilishiga sabab bo'ladi.

Milliy va diniy qadriyatlar sintezi buzilishi: Xalqimiz uchun janoza, nikoh, hayit kabi marosimlar diniy-milliy asosga ega. Boshqa dinga o'tgan (prozelit) shaxs bu marosimlarni inkor qilishi natijasida o'z millatidan begonalashadi va "ma'naviy manqurt"ga aylanadi.

V. SIYOSIY VA GEOSIYOSIY TAHIDLAR: "BESHINCHI KOLONNA" MUAMMOSI

Missionerlik faoliyati hech qachon "shunchaki diniy ehtiyoj" uchun moliyalashtirilmaydi.

Buning ortida jiddiy siyosiy maqsadlar yotadi:

"Yumshoq kuch" (Soft Power) vositasi: Yirik davlatlar boshqa mamlakatlarning ichki siyosiy muhitini nazorat qilish uchun missionerlik tashkilotlaridan foydalanadi. O'z e'tiqodini o'zgartirgan inson ma'naviy jihatdan o'sha markaz joylashgan davlatga bog'lanadi va uning siyosiy manfaatlarini himoya qiluvchi "beshinchi kolonna"ga aylanadi.

Suverenitetga aralashish: Xalqaro maydonda "diniy erkinlik buzilmoqda" degan da'volar bilan mustaqil davlatlarga siyosiy bosim o'tkazishda missionerlardan "qurbon" sifatida foydalaniladi.

Ayg'oqchilik va razvedka: Ko'plab markazlar gumanitar yordam bahonasida chekka hududlardagi ijtimoiy-iqtisodiy holat va aholi kayfiyati haqida maxfiy ma'lumot yig'ish bilan shug'ullanadi.

VI. MISSIONERLIKNING ZAMONAVIY USULLARI VA PSIXOLOGIK MANIPULYATSIYASI

Bugun missionerlar ochiq targ'ibotdan yashirin va yuqori texnologik usullarga o'tgan:

Internet-missionerlik: Ijtimoiy tarmoqlar (Telegram, Instagram, TikTok) orqali yoshlar psixologiyasiga moslangan qisqa videolar, neyrolingvistik dasturlash (NLP) elementlari bo'lgan kontentlar yaratish.

Ijtimoiy yordam niqobi: Kambag'al oilalarga, og'ir bemorlarga moddiy yordam ko'rsatib, ularning "ishonchi" va "minnatdorchiligi"ni qozonish.

Bepul ta'lim kurslari: Chet tillarini o'rgatish yoki chet elda o'qitish va'dasi bilan yoshlarni o'z domiga tortish. O'zbek tili mutaxassisi sifatida shuni aytish joizki, ular o'zbek tili qoidalarini ham o'z maqsadlariga moslab talqin qilishga urinadilar.

VII. XULOSA VA TAVSIYALAR

Missionerlik va prozelitizm — bu millatning kelajagiga qilingan ma'naviy suiqasddir.

Ushbu tahdidga qarshi faqat taqiqlar yetarli emas. Quyidagilar hayotiy zaruratdir:

Ma'naviy immunitetni kuchaytirish: Yoshlarda o'z milliy tarixi, ona tili va an'anaviy hanafiy mazhabining insonparvarlik mohiyati haqida mustahkam bilim shakllantirish.

Raqamli hushyorlik: Internet tarmog'idagi diniy-mafkuraviy xurujlarni tanish va ulardan himoyalaniish bo'yicha "media-savodxonlik"ni oshirish.

Ijtimoiy g'amxo'rlik: Mahallalarda moddiy muhtoj qatlamni qo'llab-quvvatlash tizimini kuchaytirish, toki tashqi kuchlar ularning ehtiyojidan foydalanmasin.

Zero, ona tilini ardoqlagan, o'zligini anglagan va ma'naviy dunyosi butun xalqni hech qanday tashqi kuch yenga olmaydi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hasanov A. O'zME. Birinchi jild. Toshkent, 2000.
2. Karimov I.A. O'zbekiston XXI asr bo'sag'asida: xavfsizlikka tahdid, barqarorlik shartlari va taraqqiyot kafolatlari. – Toshkent: "O'zbekiston", 1997.
3. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. – Toshkent: "Adolat", 2023.
4. Mirziyoyev Sh.M. "Yangi O'zbekiston strategiyasi". – Toshkent, 2022.
5. Husniddinov Z.M. Islom: yo'nalishlar, mazhablar, oqimlar. — Toshkent: "O'zbekiston", 2011.
6. Mo'minov A. "Missionerlik: mohiyat, usullar va ularga qarshi kurash". – Toshkent: Toshkent islom universiteti, 2014.
7. Qodirov D. "Globalashuv jarayonida missionerlik: ijtimoiy-psixologik tahlil". – Toshkent, 2018.
8. Komilov A. "Ekstremizm va uning salbiy oqibatlari". – Ma'naviyat, 2020.
9. Raqamli xavfsizlik va yoshlar: maqolalar to'plami – Toshkent, 2023.
10. Zakrulayev A. "G'oyalar kurashi". – Toshkent: Movarounnahr, 2000